

Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS SOU 2025:39

Sammanfattning (SKR:s sammanfattande ställningstaganden)

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker utredningens förslag. SKR saknar dock en närmare analys av hur kommunerna ska agera när den enskilde inte ger sitt samtycke till personuppgiftbehandlingen.

Allmänna synpunkter

Den demografiska utvecklingen medför ett stort behov av nyrekrytering av omsorgspersonal för att tillgodose ett ökat omsorgsbehov, särskilt inom äldreomsorgen. Efterfrågan på personal till omsorgsverksamheter kommer därmed att vara fortsatt stor. För att möta denna utmaning krävs nya och mer effektiva arbetssätt i kommuner och regioner. En reglering som möjliggör ett utökat användande av digital teknik inom socialtjänsten och verksamhet enligt LSS är därför starkt efterfrågad av kommunerna. Det är något som har framkommit i möten med kommunerna inom ramen för SKR Kompetenscenter välfärdstekniks arbete. För att kommunerna ska kunna genomföra den omställning av arbetssätt och organisation som krävs för att möta utmaningarna med demografi och bemanning behövs ett långsiktigt stöd och kompetensutveckling, både för att införa digitala lösningar men även för hanteringen av personers beslutsförmåga avseende personuppgiftsbehandlingen.

Avsnitt 8.5 Regleringen ska vara teknikneutral och omfatta teknik som används vid utförandet av insatser

Enligt SKR är det viktigt att regleringen är teknikneutral då detta ger utrymme åt framtida tekniska innovationer och nya användningsområden för befintlig teknik.

Avsnitt 8.6 Användandet av digital teknik ska inte regleras särskilt i SoL och LSS

SKR delar utredningens bedömning att gällande kvalitetskrav är tillräckliga i socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, även vid användande av digital teknik, och för att digital teknik ska användas på ett ändamålsenligt sätt. Socialtjänsten inbegriper många verksamhetsområden, som äldreomsorg, LSS, barn- och ungdomsvård, andra funktionsstödande insatser, socialpsykiatri och personer med skadligt bruk och beroenden. Med en reglering kommer användningen av digital teknik att öka inom hela socialtjänsten och verksamheten enligt LSS. För flera av dessa verksamheter innebär en ökad användning av digital teknik nya arbets sätt och kunskapsläget kan därför behöva stärkas.

Avsnitt 8.7 Användandet av integritetskänslig digital teknik behöver regleras särskilt

Studier visar att digital teknik kan bidra till ökad livskvalitet i form av trygghet, delaktighet och självständighet för äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Samtidigt finns vissa integritetsrisker med en ökad användning av digital teknik. SKR anser att dessa risker kan minimeras genom utredningens förslag till integritetshöjande samtycke för den mest integritetskänsliga personuppgiftsbehandlingen.

Den ansvariga nämnden förfogar (inom vissa ramar) över hur en insats enligt SoL och LSS ska verkställas. I förarbetena till SoL anges att man vid bedömningen av vilken insats som kan komma ifråga måste väga samman olika omständigheter som den önskade insatsens lämplighet, kostnaderna för den önskade insatsen jämfört med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det anges också i förarbetena att den enskilde inte har en obegränsad frihet att välja sociala tjänster oberoende av kostnad.

Den enskilde får genom det integritetshöjande samtycket en särställning genom att han eller hon kan vägra lämna sitt samtycke till behandlingen av personuppgifter. Ett vägrat integritetshöjande samtycke innebär att insatsen inte kan ges med digital teknik vilket kan innebära problematiska konsekvenser för kommunen. Samtidigt driver den digitala utvecklingen i samhället mot att allt mer av tjänster, information och kommunikation genomförs med digitala lösningar. Det är därför viktigt att det integritetshöjande samtycket inte får ett alltför brett tillämpningsområde då det sätter vissa grundläggande principer inom socialtjänsten ur spel. SKR tillstyrker av den anledningen utredningens förslag till förtydligande att det integritetshöjande samtycket endast ska krävas i de fall där syftet med den

digitala tekniken är att monitorera, sensorera eller positionerna. SKR saknar dock en närmare analys av hur kommunerna ska agera när den enskilde inte ger sitt samtycke till personuppgiftbehandlingen. Det kan exempelvis vara en enskild som endast är i behov av en insats som företrädesvis och med god kvalitet kan utföras digitalt. I dessa fall vore det orimligt om kommunen skulle vara tvungen att verkställa insatsen med fysisk personal när behovet kan tillgodoses genom den digitala lösningen.

En förhoppning med regleringen är att den digitala tekniken ska kunna frigöra tid hos omsorgspersonal att utföra mer kvalitativt omvårdnadsarbete. Enligt SKR:s erfarenhet hjälper det dock inte alltid att skriva på lagstiftningen. Tillsynsmyndigheten kan göra egna tolkningar av lagstiftningen som hindrar den digitala utvecklingen. Regeringen behöver därför säkerställa att tillsynsmyndigheten utför sitt uppdrag i takt med förslagen i betänkandet.

Avsnitt 9.3 Barns beslutskompetens att samtycka till behandling av personuppgifter

SKR ser positivt på utredningens ambition att stärka barns rättigheter vid användning av digital teknik i socialtjänsten. Det kan vara en svår uppgift att bedöma om ett barn har förmåga att samtycka till behandlingen av personuppgifter. SKR delar därför utredningens bedömning att det behövs ytterligare vägledning i vad som är tillräcklig och barnanpassad information om personuppgiftsbehandling.

Avsnitt 10.7 Hur bedömningen av en persons beslutsförmåga bör göras

SKR delar utredningens bedömning att en persons beslutsförmåga bör bedömas individuellt i varje konkret situation. Det bör därför inte regleras hur bedömningen av den enskildes beslutsförmåga ska göras. SKR delar även uppfattningen att Socialstyrelsen behöver få i uppdrag att komplettera och uppdatera befintligt metodstöd så att personalen ska kunna stödja personer inom alla olika målgrupper inom den samlade socialtjänsten och LSS verksamheten med att uttrycka sin uppfattning till personuppgiftsbehandlingen. För personer med en livslång kognitiv funktionsnedsättning kan behoven skifta över tid. Det är då viktigt att det finns metodstöd som kan ge personalen vägledning i hur man ska hantera samtycket till personuppgiftsbehandlingen över tid.

Avsnitt 10.9 Bedömningen av den enskildes beslutsförmåga och inställning bör följas upp

SKR delar utredningens bedömning att den enskildes beslutsförmåga och inställning behöver följas upp. Det är viktigt att också ta i beaktande att stora delar av socialtjänstens verksamheter berör målgrupper som trots nedsatt beslutsförmåga kan ha varierande behov över tid, och att givna samtycken systematiskt behöver följas upp och uppdateras utifrån individuella behov. SKR bedömer att Socialstyrelsen bör kunna beakta detta inom ramen för sitt uppdrag att ta fram uppdaterat metodstöd för bedömning av beslutsförmågan.

Avsnitt 10.11 Förhållandet till e-dataskyddsdirektivet och lagen om elektronisk kommunikation

SKR anser att en reglering om förhållandet till lagen om elektronisk kommunikation är nödvändig för att undvika dubbla krav på samtycke vid behandling av personuppgifter.

11.3 Ekonomiska konsekvenser

SKR delar utredningens slutsatser att införandet av utredningens förslag på lång sikt innebär samhällsekonomiska vinster och att utredningens förslag är nödvändiga för att digital teknik ska kunna införas brett inom socialtjänstens område i landets kommuner. SKR bedömer att kommuner under en längre period kommer behöva stöd och kompetensutveckling både för att införa digitala lösningar i verksamheterna men även för att ge personalen stöd i den samlade hanteringen av samtycket till personuppgiftsbehandlingen.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande